

Tematická příloha Komorové národohospodářské prognózy Ekonomický vývoj v ČR očima malých a středních podniků listopad 2019

Tematickou přílohu připravil tým Odboru legislativy, práva a analýz HK ČR. Popisované skutečnosti odpovídají stavu k datu vydání listopadové Komorové národohospodářské prognózy.

Úvod

Malé a střední podniky (MSP) hrají v české ekonomice velice významnou roli. Podle posledních dat Evropské komise vytvářejí 54,7 % celkové přidané hodnoty vyprodukované v české ekonomice. České MSP zaměstnávají v průměru 2,4 lidí a na celkové zaměstnanosti u nás se podílejí velkou většinou (z 67,2 %). Co se týká oborového působení MSP, nejsilnějším odvětvím je stejně jako v celé české ekonomice zpracovatelský průmysl, který v jejich podání představuje 28,1 % celkové vyvážené přidané hodnoty a 28,4 % zaměstnanosti. **Očekávání MSP ohledně ekonomického vývoje ČR jsou tak velmi důležitá a umožňují nám s předstihem rozpoznat skutečnosti, která se na „tvrdých“ datech projeví až za půl roku i déle.**

Hospodářská komora vedle řady tematických šetření již více než deset let pravidelně dvakrát ročně zjišťuje informace o podnikatelském sektoru v ČR v rámci Komorového barometru. Ze získaných plošných dat pak mimo jiné sleduje názory MSP, které dále analyzuje a na jejich základě sestavuje dvakrát ročně Index podnikatelského prostředí MSP pro SMEUnited¹ a jedenkrát ročně pro EUROCHAMBRES² žebříček hlavních bariér rozvoje MSP pro následující rok. Řada z těchto dat navíc umožňuje mezinárodní srovnání díky standardizované metodice jejich sběru. Mimo to věnuje Hospodářská komora zvláštní pozornost MSP operujícím i v jiných členských zemích EU nebo plánujícím proniknout na jednotný trh EU. To bývá pro naprostou většinu českých MSP krokem k výraznějšímu rozvoji a předstupněm rozšíření na třetí trhy, tedy trhy mimo EU. Odstraňování překážek podnikání MSP v EU a opatření na usnadnění jejich podnikatelských aktivit v členských zemích jsou rovněž prioritou aktivní politiky Hospodářské komory na úrovni EU.

Toto vydání Komorové národohospodářské prognózy **umožňuje nahlédnout do unikátních dat o očekáváních a problémech MSP, kterými Hospodářská komora disponuje, a která také používá pro sestavování svých prognóz.** Vývoj české ekonomiky je v nadcházejícím období zatížen celou řadou negativních rizik na

¹ Organizace SMEUnited v celé Evropě zastupuje přes 12 milionů podniků s téměř 55 miliony zaměstnanců. HK ČR s organizací dlouhodobě partnersky spolupracuje.

² EUROCHAMBRES je evropskou asociací obchodních a průmyslových komor, jejímž členem je i HK ČR.

makroúrovni. **Jak jsou tato rizika vnímána na mikroúrovni, tedy českými MSP ve srovnání se zahraničím? A jak se rizika propisují do očekávání MSP o obratu, zakázkách či zaměstnanosti? Kde vidí MSP hlavní překážky svého rozvoje pro rok 2020 a jak se jejich názory meziročně změnily? Co nejvíce brání českým MSP v obchodování s EU a co by jim v tomto směru nejvíce pomohlo?**

Podnikatelské prostředí v ČR a EU

Index podnikatelského prostředí MSP (Index) v září 2019 ve srovnání s únozem 2019 mírně poklesl o 2,4 bodu na 81,4. Vliv na to má především zhoršení celkové situace firem v prvním letošním pololetí ve srovnání s úspěšným koncem roku 2018. Od září 2018 tak Index v ČR mírně klesá spolu se zpomalováním růstu v některých oblastech a zvětšujícími se riziky a nejistotami ohledně celosvětového vývoje.

Pozitivním zjištěním však je, že **očekávání českých MSP pro 2. pololetí 2019 je ve všech sledovaných oblastech** (celková situace, obrat, zaměstnanost, investice, objednávky) **kromě cen vyšší než skutečnost mezi letošním lednem a červnem**. Nejvíce optimistické jsou firmy, pokud jde o zvýšení svého obratu, které očekává 34 % MSP. Nejčastěji se to týká středních podnikatelů s 51 až 250 zaměstnanci (43 %) a firem ve stavebnictví a zpracovatelském průmyslu (u obou odvětví 41 %).

Celkem 90 % MSP plánuje udržet si zaměstnance nebo přijmout další. Kvůli rekordně vysoké zaměstnanosti ale tato očekávání u řady z nich nebudou naplněna. Ze zpětné vazby od podnikatelů je patrné, že MSP trpí přetahováním zaměstnanců do větších firem, protože MSP si často již nemohou dovolit dále zvyšovat mzdy. Vyčerpaný trh práce, který je jednou z hlavních překážek rozvoje podniků v ČR, je tak důvodem, proč Hospodářská komora zaznamenává stále rostoucí zájem o zaměstnávání pracovníků ze třetích zemí v rámci Programu kvalifikovaný zaměstnanec.

Celkově je ale na tom ČR stále lépe než EU jako celek i než skupina relativně úspěšných a méně problémových zemí EU (v grafu 2 označena jako Skupina Sever). V případě EU se aktuální výsledek přitom oproti únoru dokonce zlepšil (o 0,5 bodu na 77,1). Důvodem je fakt, že řada obav z konce roku 2018 zůstala v 1. pololetí 2019 nenaplněna. Především se to týká brexitu, obchodních válek mezi USA a Čínou nebo ekonomické a politické situace ve Francii a v Itálii.

Působení napjatého trhu práce je komplexnější. MSP v celé EU také profitovaly z růstu zaměstnanosti a mezd, který tlačil nahoru i domácí poptávku. A jsou to právě MSP, které jsou na domácí poptávce nejvíce závislé. To je zvláště patrné ve stavebnictví, kde MSP zaznamenaly zvláště úspěšný půlrok. Pozitivní roli zde sehrály i rostoucí ceny bydlení a dostupné hypotéky. **V ČR bylo první pololetí zvláště úspěšné pro odvětví služeb.**

Zlepšení situace především v zemích eurozóny, co se týká spotřeby, znamená – s ohledem na teritoriální strukturu našeho exportu – i silnější poptávku po českých výrobcích, což by se mělo projevit i na zakázkách našich firem a následně i pozitivně na růstu české ekonomiky.

Srovnáme-li české výsledky s vybranými skupinami evropských zemí, vidíme od počátku roku 2017 zvětšování rozdílů v rámci Evropy (graf 1). Zatímco hodnoty Indexu za celou EU se přibližují hodnotám ČR, nálada MSP v zemích potenciálně nejvíce poškozených brexitem (dle hodnocení SMEUnited to je Velká Británie, Irsko, Dánsko a Belgie) se od poloviny roku 2018 významně propadla.

Zkušenosti prakticky ze všech evropských zemí ukazují, že **zatímco MSP vnímají současné celkové politické a ekonomické klima spíše negativně, jejich očekávání o vývoji vlastní firmy (včetně např. vývoje obrátu) tomuto obrazu neodpovídají**. MSP v EU tak nevěří ve vážné dopady existujících rizik a nejistot na jejich vlastní podnikání přinejmenším v období do konce roku 2019.

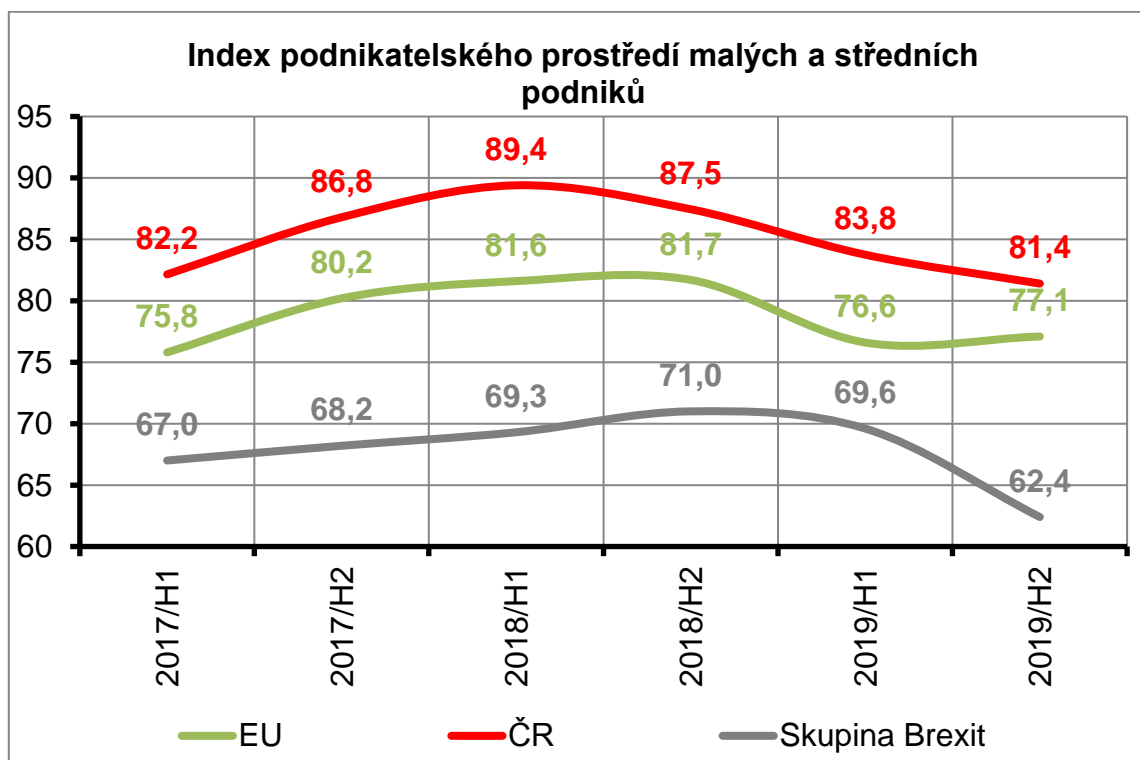
Výsledky

Organizace SMEUnited publikuje dvakrát ročně vždy před zasedáním Rady EU Index podnikatelské nálady MSP. Ten je sestaven je na základě odpovědí 30 tisíc podnikatelů v rámci členských a partnerských zemí organizace SMEUnited.

Metodika šetření i výpočtu Indexu je pro všechny země shodná. Index je počítán jako průměr MSP, které nahlásily pozitivní nebo stabilní situaci a očekávají pozitivní nebo stabilní vývoj pro další období. Proto se Index může pohybovat od 100 (vše pozitivní nebo alespoň neutrální) do 0 (vše negativní).

Za ČR dodává SMEUnited data Hospodářská komora ČR z výsledků Komorového barometru. Pro účely mezinárodního srovnání byli vybráni jen ti respondenti, kteří spadají do kategorie malých a středních podniků, tj. zaměstnávají méně než 250 zaměstnanců. Takových firem bylo v posledním šetření celkem 494.

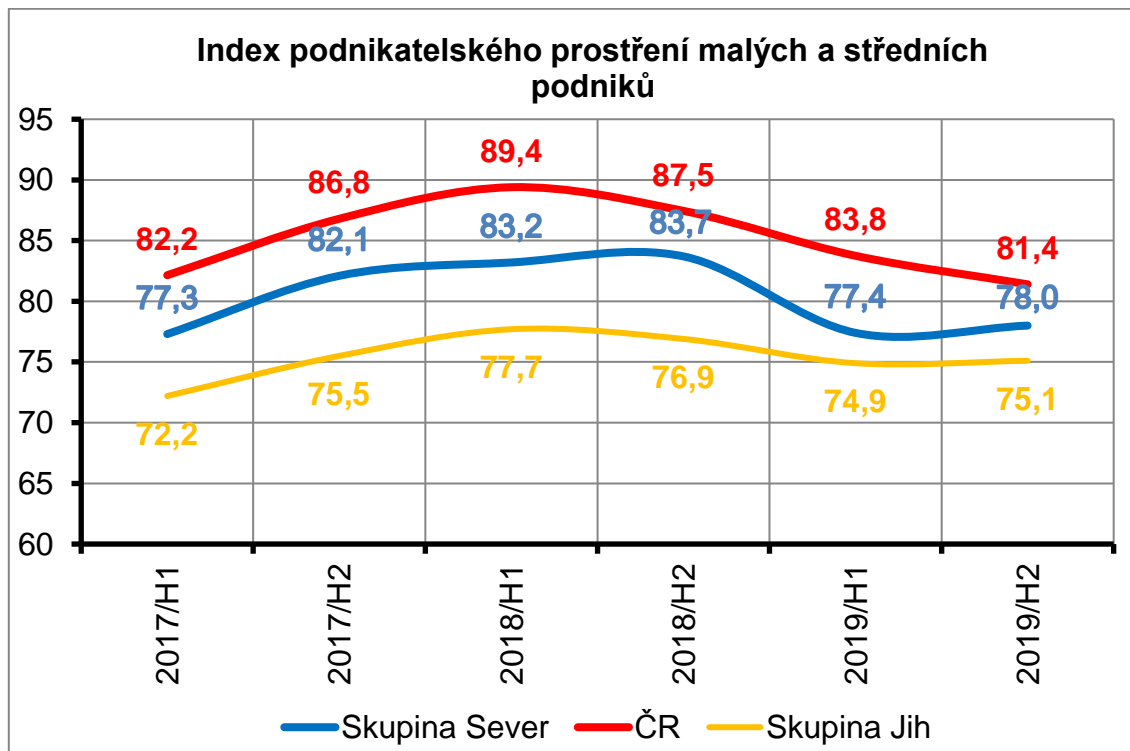
Graf 1

Zdroj: Komorové barometry a The EU Craft and SME Barometers; leden 2017 až říjen 2019

Skupina Brexit: Země potenciálně nejvíce poškozené odchodem Spojeného království z EU, tj. Spojené království, Irsko, Dánsko a Belgie.

Graf 2

Zdroj: Komorové barometry a The EU Craft and SME Barometers; leden 2017 až říjen 2019

Skupina Sever: Belgie, Bulharsko, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Německo, Nizozemí, Polsko, Rakousko, Rumunsko, Slovensko, Spojené království a Švédsko.

Skupina Jih: Chorvatsko, Kypr, Řecko, Irsko, Itálie, Malta, Portugalsko, Slovinsko a Španělsko.

Bariéry podnikání v roce 2020

Největšími úskalími rozvoje MSP v ČR budou v roce 2020 **rostoucí cena práce, nedostatek kvalifikované pracovní síly a nadměrná administrativní zátěž**. Poslední jmenovaný faktor hraje u firem do 250 zaměstnanců výrazně důležitější roli, než v případě velkých firem.

MSP na prvních třech místech žebříčku bariér nezaznamenaly meziročně změnu, nicméně **riziko slábnoucí domácí poptávky v příštím roce mezi nimi výrazně posílilo** (z 19,9 % na 28,9 %). Meziročně také vzrostl podíl MSP, které se **obávají slabší poptávky ze zahraničí** (z 4,8 % na 14,2 %). Jako celek ale patří slábnoucí zahraniční poptávka spíše mezi okrajové problémy českých podnikatelů, nicméně ve vybraných odvětvích bude její vliv zřejmě zásadní.

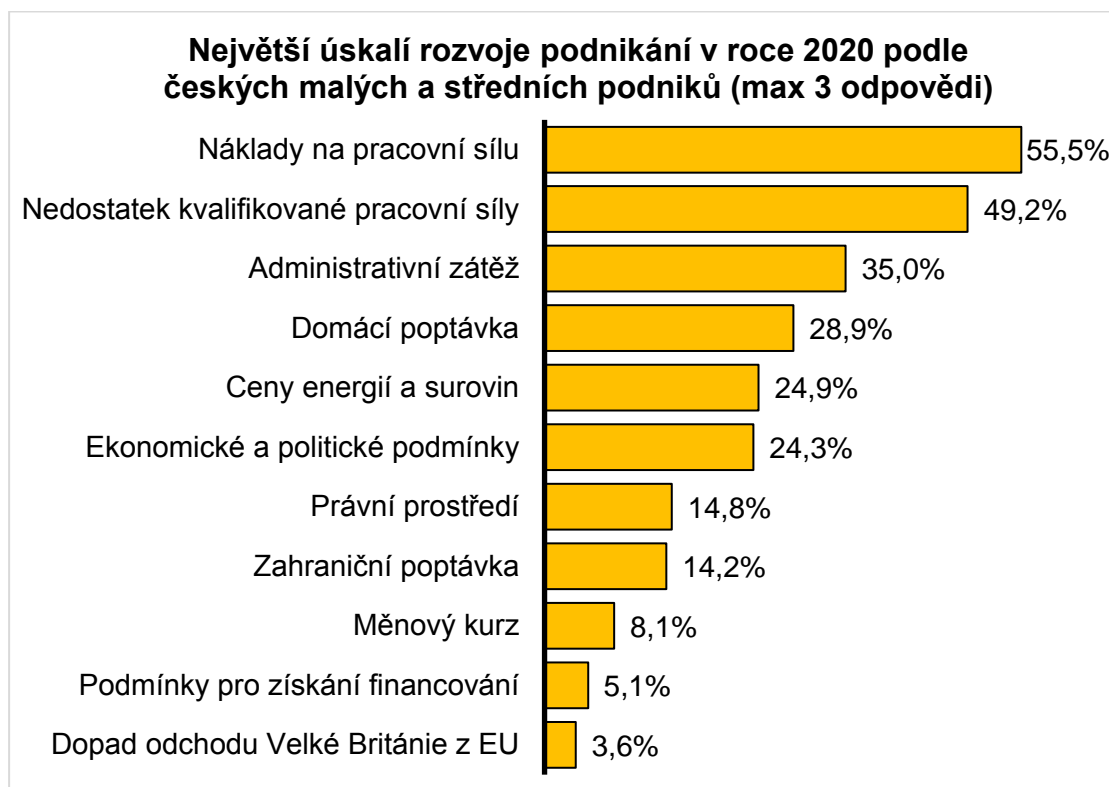
Celkem pochopitelně je **hrozba spojená s brexitem** mezi podniky do 250 zaměstnanců **okrajová**, jako překážku ji označilo jen 3,6 % podniků (loni to bylo 1,3 %). Výsledky se přitom nicméně shodují i s čísly za všechny české podniky.

Pozitivní je, že **získat finance na investiční plány by zřejmě nemělo být pro většinu českých malých a středních podnikatelů problémem ani v příštím roce**. Firmy by rozhodně měly využít této příležitosti k dalším investicím především do digitalizace a robotizace, která jim umožní udržení a případně i zvýšení jejich konkurenceschopnosti.

Výsledky

Letošní ročník EUROCHAMBRES Economic Survey je již 27. v řadě. Co se týká počtu zapojených podniků (v letošním roce 53 000 z 28 zemí Evropy), jedná se o zcela unikátní šetření. Podnikatelé odpovídají na sérii otázek na očekávání v následujícím roce ohledně domácích a exportních prodejů, investic a zaměstnanosti. Otázky se týkají i podnikatelské důvěry a hlavních úskalí rozvoje podnikání. Za ČR tyto odpovědi zjišťuje Hospodářská komora ČR. Níže (graf 3) jsou vybrány odpovědi pouze za malé a střední firmy (494 firem).

Graf 3

Zdroj: HK ČR - Komorový barometr, říjen 2019

Malé a střední podniky na jednotném trhu EU

Pro hospodářský růst České republiky je nezbytný zahraniční obchod, a to především se zeměmi EU. V tomto směru nesmí být zapomínáno také na malé a střední podniky, které mají při vstupu na nový trh (nejčastěji evropský) často výrazně jiné problémy než jejich velcí kolegové. Hospodářská komora proto se svými partnerskými organizacemi monitoruje překážky podnikání MSP na volném trhu i cesty, jak jim jejich podnikání v evropských zemích usnadnit.

V současnosti jsou jednoznačně největšími překážkami MSP na jednotném trhu EU **složité administrativní postupy**. MSP rovněž velmi často narážejí, co se týká **neuznávání certifikátů vydaných v ČR národními orgány jiné země EU, vymáhání plateb a nedostatku informací o potenciálních obchodních partnerech**. Právě do těchto oblastí plánuje Hospodářská komora cílit svůj tlak na úrovni EU prostřednictvím velvyslanectví ČR v Belgii, spřátelených komor i partnerských mezinárodních organizací (EUROCHAMBRES, BusinessEurope nebo SMEunited).

České MSP již působící na jednotném trhu EU nebo zvažující vstup na tento trh by konkrétně uvítaly především **snížení rozsáhlých zpravodajských, informačních**

nebo dokumentačních povinností. Dalším velice přínosným opatřením by jednoznačně bylo **větší zohlednění dopadu nových předpisů na MSP nebo přístup k lepším a jasnějším informacím na jednotném online portálu EU v češtině,** obsahujícím všechny nezbytné postupy a formality pro podnikání v jiné zemi EU. Tato opatření si vedle jiných Hospodářská komora stanovila jako priority své lobbistické aktivity směrem k nové Evropské komisi.

Výsledky

V září 2019 vedla Hospodářská komora ČR zvláštní šetření s názvem „Má se EU podnikatelům více otevřít?“. Otázky se týkaly překážek podnikání na jednotném trhu EU. Znění obou položených otázek a načasování ankety byly koordinovány s obchodními a průmyslovými komorami v rámci EUROCHAMBRES ve všech členských zemích. Níže jsou vybrány odpovědi pouze za malé a střední firmy (108 respondentů).

Jak hodnotí malé a střední podniky následující překážky na jednotném trhu EU?
(semafor překážek: červená – vysoká překážka, žlutá – střední, zelená – nízká)

Překážky na jednotném trhu EU podle malých a středních podniků	velmi významné (1)	významné (2)	méně významné (3)	ne-významné (4)	(1)+(2)
Nedostupnost informací o pravidlech a požadavcích	24%	36%	25%	15%	60%
Složité administrativní postupy	39%	33%	23%	5%	72%
Odlišná národní pravidla pro výrobky, odlišné technické požadavky na zboží	29%	26%	27%	18%	55%
Odlišná národní pravidla pro služby	30%	28%	20%	22%	58%
Rozdílné požadavky na obalové materiály, balení materiálů a na označení zboží (product labeling)	11%	12%	34%	43%	23%
Pravidla pro recyklaci obalových materiálů nebo samotných výrobků	8%	11%	36%	45%	19%
Omezení plynoucí z práv duševního vlastnictví (patenty atd.)	13%	22%	26%	39%	35%
Odlišné postupy při správě DPH	27%	28%	26%	19%	55%
Otázky zdanění nepodléhající DPH, místní poplatky, manipulační poplatky na přepravu	31%	24%	24%	21%	55%
Národní orgány členského státu neuznávají certifikáty vydané v ČR	35%	27%	19%	19%	62%
Problémy / nejistoty při dočasném vyslání pracovníků do jiné země EU	24%	23%	18%	35%	47%
Potíže při uznávání odborných kvalifikací nebo při plnění jiných požadavků na přístup k regulov. povolání	27%	19%	21%	33%	46%
Odlišné smluvní / právní postupy	29%	28%	30%	13%	57%
Neuspokojivé řešení obchodních sporů	28%	26%	28%	18%	54%
Problémy související s vymáháním plateb	29%	34%	20%	17%	63%
Nedostatečné právní / finanční informace o potenciálních obchodních partnerech	26%	37%	24%	13%	63%
Jazyková bariéra	7%	29%	36%	28%	36%
Svévolné postupy při zadávání veřejných zakázek	15%	19%	27%	39%	34%
Rozdíly v národních právech spotřebitelů (např. při online prodejích)	18%	13%	26%	43%	31%
Diskriminace zahraničních podniků právními předpisy dané země nebo postupem vnitrostátních orgánů	27%	29%	20%	24%	56%

Jak hodnotí malé a střední podniky následující opatření na usnadnění podnikání na jednotném trhu EU?

(semafor užítu opatření: zelená – velký užitek, žlutá – střední, červená – malý užitek)

Opatření na usnadnění podnikání podle malých a středních podniků	velmi užitečné (1)	užitečné (2)	méně užitečné (3)	ne-užitečné (4)	(1)+(2)
Vytvoření jednotného kontaktního místa v ČR, které osvědčuje způsobilost Vaší firmy poskytovat služby v ČR, s cílem usnadnit prokázání způsobilosti poskytovat služby v jiných zemích EU	38%	38%	12%	12%	76%
Jednotné úložiště pro celou EU, ve kterém můžete zadávat firemní údaje a dokumentaci potřebnou pro procesy veřejné soutěže, abyste se vyhnuli opakovaným požadavkům na stejné informace	41%	29%	17%	13%	70%
Standardizované celoevropské daňové příznání k DPH v češtině	48%	29%	10%	13%	77%
Snadnější přeshraniční přístup k výkonu svobodných povolání	28%	19%	28%	25%	47%
Lepší a jasnější informace na jednotném online portálu EU v různých jazycích (včetně češtiny), obsahujícím všechny nezbytné postupy a formality pro podnikání v jiné zemi EU	50%	35%	7%	8%	85%
Administrativní zjednodušení pro obchod se zbožím a službami v jiných členských státech EU zpřístupněním maximálního počtu postupů prostřednictvím webového portálu	44%	34%	14%	8%	78%
Lepší provádění právních předpisů EU prostřednictvím větší spolupráce mezi členskými státy a Komisí v oblasti vymáhání	39%	39%	15%	7%	78%
Vytvoření online kalkulačky, která umožní vypočítat platy vyslaných pracovníků	24%	18%	29%	29%	42%
Ukončení vyžadování přenosného formuláře A1 pro pracovní cesty do zahraničí	33%	20%	25%	22%	53%
Zavedení mechanismu školení a spolupráce pro veřejné orgány (včetně místních), který zajistí dostatečné znalosti o relevantních právních předpisech	20%	35%	29%	16%	55%

Opatření na usnadnění podnikání podle malých a středních podniků	velmi užitečné (1)	užitečné (2)	méně užitečné (3)	ne-užitečné (4)	(1)+(2)
Harmonizace vnitrostátních předpisů a norem týkajících se designu výrobku a požadavků na licence (certifikáty)	32%	27%	27%	14%	59%
Harmonizace vnitrostátních předpisů o (online) ochraně spotřebitele	31%	43%	14%	12%	74%
Snížení byrokratické zátěže (např. rozsáhlých zpravodajských, informačních nebo dokumentačních povinností)	62%	31%	3%	4%	93%
Větší zohlednění dopadu nových předpisů na malé a střední podniky	55%	32%	9%	4%	87%
Boj proti vnitrostátním opatřením, která zatěžují více zahraniční firmy při jejich usazení na místním trhu než firmy tuzemské	37%	28%	18%	17%	65%
Lepší právní ochrana před vnitrostátními a evropskými orgány a soudy v případě porušení pravidel EU	39%	35%	19%	7%	74%